

Regionaal Economisch Position Paper

REGIO NOORDOOST-BRABANT

*Excellente clusters en verbindende technologie
voor een gezonde en weerbare economie.*

November 2025





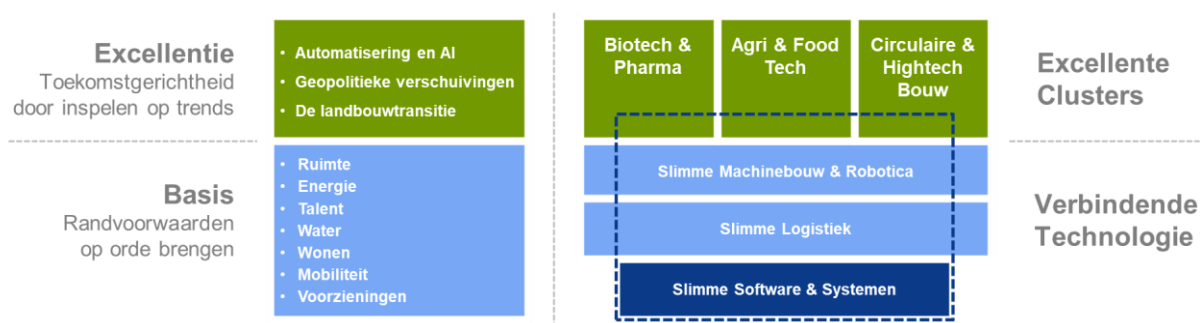
Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding.....	6
1.1 RNOB: meer dan de 6 ^e regio van Nederland	6
1.2 Aanpak	7
1.3 Leeswijzer.....	8
2. Regionale DNA geeft richting aan de economische toekomst.....	9
2.1 Richtinggevende uitgangspunten	9
2.2 Stuwende economie in de regio in beeld	10
2.3 Verdienvermogen en brede welvaart zijn belangrijke dragers voor de regionale koers	12
2.4 Stuwende segmenten voor de toekomst.....	14
3. De economie in 2040.....	15
3.1 Een richting gevend fundament.....	15
3.2 Trends en ontwikkelingen.....	16
3.3 Sterke posities door verbindingen tussen segmenten	17
3.4 Een gezond vestigingsklimaat en randvoorwaarden op orde	18
4. Naar een toekomstvaste economische positionering.....	21
4.1 Nationale positionering en kansen voor samenwerking	22
5. Contouren voor de uitvoering.....	25



Samenvatting

Noordoost-Brabant kiest voor een breed gedragen economische positionering door de al stevige basis verder te versterken. Vanuit aandacht voor sterke randvoorwaarden wordt actief ingespeeld op trends die cruciaal zijn voor een toekomstgerichte economie. Dit vormt het kader om in te zetten op drie verbindende technologieën als fundament voor drie excellente clusters. Zo benut Noordoost-Brabant de kracht van haar economische diversiteit om haar onderscheidende kwaliteiten zichtbaar te maken en samen te bouwen aan een weerbare en innovatieve economie.



Figuur 1. Overzicht economische positionering Noordoost-Brabant. Bron: BCI, 2025.

Excellente Clusters: *Biotech & Pharma*, *Agri & Food Tech* zijn excellente clusters waarin lokale samenwerking leidt tot wereldwijd unieke producten en diensten. Ook op het gebied van *Circulaire & Hightech Bouw* heeft de regio een *excellente uitgangspositie*. Hierin toont Noordoost-Brabant haar onderscheidende kwaliteiten.

Verbindende technologie: *Machinebouw & Robotica*, *Logistiek* en *Software & Systemen* vormen de verbindende technologieën die cruciaal zijn voor een krachtige economie en de positionering van Noordoost-Brabant ten opzichte van omliggende regio's. Door slimme oplossingen en samenwerkingen wordt de economische basis hiermee versterkt.

Gestaag voortbouwen op eerder behaalde successen, met oog voor de randvoorwaarden in de fysieke leefomgeving: De unieke kracht van de regio is gegroeid vanuit de primaire landbouw en ketens van voedselverwerking naar een breder palet van meerdere sectoren en ketens. Vanuit een krachtig MKB-weefsel zijn nieuwe combinaties ontstaan die de basis meer vorm en inhoud hebben gegeven. Om deze structuur te koesteren en uit te breiden, is permanente aandacht voor essentiële randvoorwaarden onmisbaar, waaronder voldoende ruimte (bestaand en nieuw), voldoende energie met nieuwe concepten “achter de meterkast”, voldoende schoon water en een op de toekomst ingerichte arbeidsmarkt. Daarnaast is het van belang dat partijen actief inspelen op en geholpen worden in hun zoektocht naar nieuwe vormen van automatisering, het toepassen van AI, de transitie in mobiliteit, verduurzaming van de landbouw en geopolitieke verschuivingen, om zo de kansen te benutten die deze disruptieve trends met zich meebrengen, met name productiviteitsverhoging.



Een economische positionering als basis voor gezamenlijke acties: De overheidssamenwerking RNOB, bestaande uit tien gemeenten en twee waterschappen in Noordoost-Brabant, heeft het initiatief genomen om te komen tot een duidelijke en toekomstgerichte economische positionering, zoals gepresenteerd in dit document. De triple-helixorganisaties AgriFood Capital en Noordoost Brabant Werkt (NOBW) zijn nauw betrokken bij zowel de totstandkoming als de uitvoering van deze positionering. Dit draagt bij aan herkenbaarheid bij overheid en bedrijfsleven, het geeft richting voor de toekomst en zal helpen bij het maken van strategische keuzes. De positionering is een basis voor vervolgacties zoals een profilering, regiobranding en een aanpak van het vestigingsklimaat. Het is een richtsnoer voor bedrijven, gemeenten en andere stakeholders waarmee zij hun eigen positie binnen het grotere geheel van de regionale ontwikkeling kunnen bepalen.



1. Inleiding

1.1 RNOB: meer dan de 6^e regio van Nederland

Noordoost-Brabant is de ‘zesde economie’ van Nederland. Het is een sterke regio die groeit, maar die ook aandachtspunten kent. De regio zoekt net als veel andere regio's naar focus en synergie en wil inspelen op nieuwe trends om te kunnen voldoen aan de eisen van de toekomst. De scope hierbij is 2025-2040. De regio heeft al een brede en sterke basis van bedrijven en instellingen die nauw met elkaar samenwerken: maakbedrijven in Maashorst en Meierijstad ontwikkelen innovatieve producten voor diverse sectoren; farmaceutische bedrijven in Oss en Land van Cuijk werken aan de toekomst van gezondheid voor mens en dier; de landbouw in (onder andere) Boekel en Maashorst zorgt voor voedselzekerheid en korte ketens; en logistieke dienstverleners in Oss en Meierijstad vormen schakels in een internationaal netwerk. Daarnaast is de bouwnijverheid sterk vertegenwoordigd in diverse gemeenten, met name in Den Bosch, Oss en Meierijstad.



De economie van Noordoost Brabant is mede weerbaar dankzij een inmiddels divers profiel: voedsel is niet alleen een thema voor de primaire productie in het buitengebied, maar ook voor onderzoeks- en onderwijsinstellingen in de steden; de industrie is gevestigd op grote bedrijvencampussen én is verspreid over kleinere werklocaties. Er is dus sprake van een sterke en diverse economische basis.

Nieuwe ontwikkelingen stapelen zich op en vragen om antwoorden, beleid en acties

Tegelijkertijd worden diverse sectoren geconfronteerd met technologische, politieke en maatschappelijke veranderingen, waardoor het verdienvermogen in de regio onder druk komt te staan: de landbouw staat onder druk door regelgeving en internationale ontwikkelingen; AI vormt een uitdaging voor diverse sectoren; vergrijzing zet de zorg onder druk; de woonopgave vraagt om veel groei en innovatie in de bouwsector. Daarnaast staat het vestigingsklimaat onder druk – er is behoefte aan ruimte, energie, water en talent. Werken aan een toekomstbestendige economie vraagt om het uitzetten van een gezamenlijke koers, waarmee het mogelijk is om maatregelen te nemen tegen bedreigingen en groeikansen te benutten voor de regio. Bedrijven, instellingen en overheden in Noordoost-Brabant gaan hun krachten bundelen om met slimme oplossingen te werken aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige economie.



Naar een herkenbare economische positie

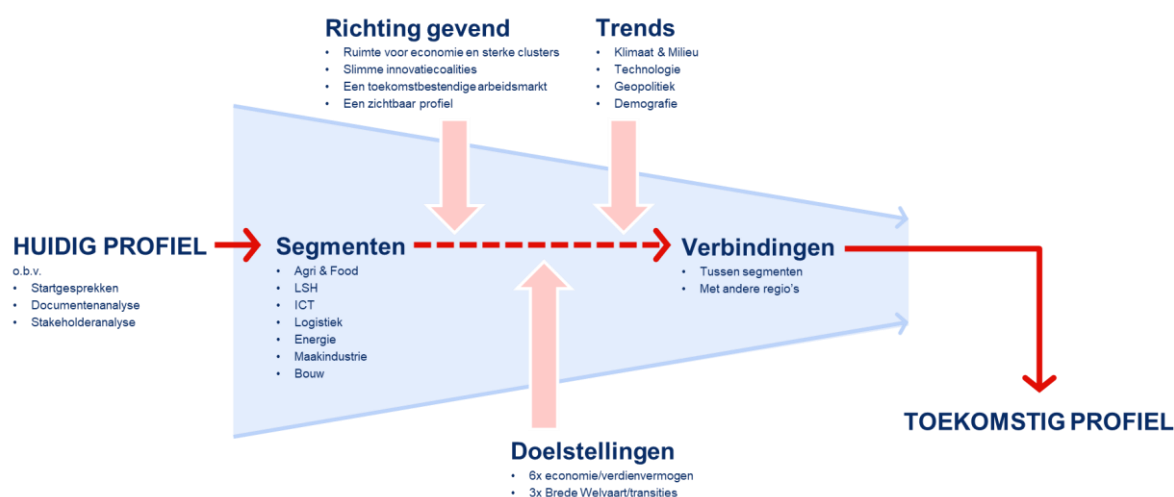
Noordoost-Brabant streeft naar een weerbare en innovatieve economie. Daar past een economische positionering bij die de diversiteit benut en dwarsverbanden legt tussen sectoren, ketens, bedrijfsleven en stakeholders.

De regio staat wereldwijd bekend om haar Pharma en Agri & Food cluster, verder beoogt de regio zich te positioneren ten opzichte van omliggende gebieden, waaronder Brainport, Arnhem-Nijmegen, Leiden en Rivierland. De regio is complementair ten opzichte van deze regio's; tegelijkertijd is het van belang om haar eigen trekkracht te behouden en verder te ontwikkelen. Tot slot heeft de regio als doel om adaptief te zijn, door flexibel in te spelen op internationale dynamieken.

Deze ambities en behoeften maken duidelijk dat innovatie noodzakelijk is. Dat kan niet overal op dezelfde manier plaatsvinden; er moeten keuzes worden gemaakt om verschillende partijen en thema's doelgericht en toegepast te ondersteunen.

1.2 Aanpak

De regionale economische positionering in deze position paper bouwt voort op eerder uitgevoerde analyses en de meerjarenplannen van RNOB. Er is veel voorwerk verricht, waaronder de analyses van de huidige economische structuur door Ecorys (2025) en RaboResearch (2024). Daarnaast sluit dit stuk aan bij de strategische positionering van andere partijen in de regio, met name de strategische ontwikkelagenda van AgriFood Capital en de Human Capital Agenda van NOB Werkt (2025)¹. In het volgende hoofdstuk worden de inzichten uit deze stukken samengebracht om het huidige profiel van de regio in beeld te brengen. Onderstaand schema vat de gevolgde aanpak samen:



Figuur 2. Aanpak om tot een economische positionering te komen. Bron: BCI, 2025.

¹ Onderbouwd door Birch, Universiteit van Utrecht



1.3 Leeswijzer

In het volgende onderdeel hoofdstuk wordt de uitgangssituatie in beeld gebracht, inclusief de doelstellingen en centrale economische segmenten. Dit leidt tot een duidelijke weergave van het huidige profiel. In hoofdstuk drie wordt dit profiel verder uitgewerkt tot een toekomstgericht profiel, dat dient als basis voor een uitvoeringsagenda.

Het nieuwe profiel is op zorgvuldige wijze tot stand gekomen in een regionaal proces langs 4 stappen. Voorafgaand aan elke sessie is uitvoerig afgestemd met de bestuurlijke begeleidingsgroep en naderhand hebben telkens evaluaties plaatsgevonden om de vervolgstappen te bepalen.

1. **Stap 1** bestond uit de kick-off met de begeleidingsgroep en startgesprekken met stakeholders waaronder AgriFood Capital, provincie en VNO-NCW Brabant Zeeland.
2. **In stap 2** werd op basis van deze input een stakeholderanalyse gemaakt en is uitvoerig deskresearch gedaan. Aan de hand hiervan zijn een analysekader en profielscenario's ontwikkeld, waarmee randvoorwaarden en richting werd gegeven aan de positionering. Onderdeel hiervan was het inventariseren en analyseren van economische sectoren/segmenten en het ophalen en uitwerken van verschillende criteria/doelen. Hierbij zijn naast de bestaande rapporten ook aanvullende toegevoegde waarde en groeianalyses gemaakt. Daarna zijn trendanalyses gemaakt om de lijnen te ontdekken van de toekomstige economie richting 2040. Deze drie elementen segmenten, doelen en trends, zijn verrijkt door de begeleidingsgroep en gepresenteerd aan ambtelijk en bestuurlijk. Dit vormde de input voor de inhoudelijke werksessie met ambtelijk, bestuurlijk en regionale stakeholders, met name ondernemers en kennisinstellingen. Tijdens deze werksessie met regionale stakeholders in Uden is veel waardevolle input opgehaald en verwerkt om te komen tot het conceptprofiel.
3. **In stap 3** werd het eerste conceptprofiel uitgewerkt en gepresenteerd aan ambtelijk en bestuurlijk (POHO), waarna het is gepresenteerd tijdens de regionale consultatiebijeenkomst in Veghel, georganiseerd door RNOB, AgriFood Capital en NOB Werkt. Hierbij was een grote groep aanwezig vanuit ondernemers, bestuurders en regionale clusters/netwerken.
4. **In stap 4** is het eindrapport gemaakt onder toeziend oog van de begeleidingsgroep. Hierin zijn ook de contouren voor een uitvoeringsagenda opgenomen.



2. Regionale DNA geeft richting aan de economische toekomst

Meer dan tien jaar geleden hebben de bestuurders in Noordoost-Brabant ervoor gekozen om zich te richten op Agri & Food, oftewel de voedselketen en de daaraan verbonden bedrijven en instellingen. In 2015 is deze keuze geformaliseerd met de oprichting van AgriFood Capital, een triple-helix organisatie met de opdracht om de regionale structuur te versterken.

De afgelopen jaren verwijzen echter veel rapporten naar de diversiteit van de economie in Noordoost-Brabant. Er is geen duidelijke herkenbare economische positionering (zie bijvoorbeeld Ecorys, 2024). De economie wordt soms bestempeld als “gefragmenteerd”, maar het voordeel van een diverse economie is dat deze aanzienlijk veerkrachtiger blijkt en dus op lange termijn stabielere opzichte van een regionale economie die sterk focust op enkele thema's (Rabo Research, 2024).

In het spanningsveld tussen de wens van een scherpe economische positionering enerzijds en de kenmerkende diversiteit anderzijds, is het van belang om een toekomstgerichte profilering te schetsen die herkenbaar is én recht doet aan de breedte van de economie. Agri & Food blijft enorm belangrijk voor de regio, maar het is ook nodig om de kracht van andere clusters te verkennen en te onderzoeken hoe Noordoost-Brabant haar diversiteit kan benutten om gezamenlijk te werken aan een weerbare economie.

2.1 Richtinggevende uitgangspunten

Samen met alle partijen is gezocht naar belangrijke onderliggende uitgangspunten voor de economische positionering. De ambitie om tot een toekomstgericht profiel te komen wordt hierbij ingegeven vanuit vier uitgangspunten. Deze maken duidelijk waar partijen in Noordoost-Brabant gezamenlijk naartoe willen werken:

1. *Ruimte voor economie* door gericht nieuwe ontwikkellocaties te benutten én beter gebruik te maken van bestaande terreinen.
2. *Slimme innovatiecoalities* – flexibel georganiseerd, zowel binnen de regio als over regiogrenzen heen.
3. *Een toekomstbestendige arbeidsmarkt* met een sterkere verbinding tussen ondernemers en het MBO/HBO, gericht op een goed opgeleide beroepsbevolking.
4. *Een duidelijke, herkenbare economische positionering* die Noordoost-Brabant als innovatieve, toekomstgerichte regio sterker op de kaart zet, zowel binnen als buiten Nederland.

Deze uitgangspunten geven een basis en van daaruit kan worden gewerkt aan ‘economische posities’ die samen zorgen voor het verdienvermogen en de brede welvaart in de toekomst. Daarom wordt hieronder ingegaan op die segmenten die een stuwende werking hebben op de regionale economie.



2.2 Stuwende economie in de regio in beeld

Uit de eerdergenoemde analyses en de bureauexpertise van BCI komen zeven economische segmenten naar voren die in het bijzonder bijdragen aan het regionaal economisch toekomstperspectief als geheel: *Agri & Food*, *Life Sciences & Health (LSH)*, *ICT*, *Logistiek*, *Energie*, *Maakindustrie* en *Bouw*. Dit zijn sectoren die goed zijn geïntegreerd in het nationale overheidsbeleid. Het zijn ook segmenten die stuwend zijn voor de economie met grote multipliers in werkgelegenheid en toegevoegde waarde.

Kwalitatief zijn ze echter minder scherp afgebakend. Zo heeft Agri & Food veel raakvlakken met Logistiek en Maakindustrie en speelt zakelijke dienstverlening in alle zeven segmenten een rol.

Daarom is gekozen om deze segmenten niet als van elkaar gescheiden sectoren te beschouwen, maar om ze te zien als een economische community, onderling verbonden en elkaar versterkend. Voor de analyses in dit stuk worden de segmenten soms wel op sectorniveau bekeken.

In de positionering van AgriFood Capital worden meerdere segmenten onder de paraplu van Agri & Food benoemd. Dit zijn met name Life Sciences, Maakindustrie en Logistiek. Daarnaast benoemt de Human Capital Agenda van NOB Werkt een breder palet aan sectoren die aandacht vereisen vanwege de krapte op de arbeidsmarkt, waaronder onderwijs, zorg en veiligheid.

Onderstaand schema geeft een beeld van de diversiteit van de economie van de regio en voorbeelden van beeldbepalende spelers. Daarnaast worden deze bedrijven geflankeerd door een groot netwerk aan (MKB-)bedrijven.

Topspelers in de brede economie van de regio NOB *



* Enkel bedrijven in de zes gekozen sectoren zijn weergegeven. Deze lijst is slechts een greep uit de (grote) bedrijven in de regio binnen deze sectoren en is dus niet alomvattend.

De regio kent naast bedrijven in deze segmenten ook een ruimtelijk patroon waarbij de dichtheid van opeengestapelde verweving van bedrijven in een deelgebied kenmerkend is voor deze regio. Ook is er verwevenheid met onderwijs – denk aan Avans, Yuverta en Koning Willem 1 College.



Campus

- Pivot Park – een biofarmaceutische campus² met 62 bedrijven, waarvan 17 spin-offs en 12 startups en in totaal 1116 arbeidsplaatsen. Pivot Park maakt onderdeel uit van de Life Sciences cluster van Oss (samen met o.a. Organon, Aspen en MSD) met in totaal ca. 4.000 arbeidsplaatsen.
- Campus Uden – Sociale innovatiecampus (onder andere werkplekken voor studenten).
- SPARK Campus in Den Bosch en Dome-X in Oss, twee bij elkaar horende innovatiehubs met focus op de bouwsector, met een groot aantal founders en leden (o.a. Heijmans) en open toegankelijke productie- en experimenteerlocaties met robotica en 3D printing.

Innovatieve business parks, kennislocaties en innovatieomgevingen

- Agro Campus Brabant – 18 locaties in Brabant, 2 in NOB (Compliment bv in Volkel en Smits Groep in Wanroij).
- De Agro Proeftuin – diverse locaties in NOB.
- Eiwitcampus Beers – bedrijvencampus met focus op eiwitten, biobased economie, circulaire landbouw en duurzame energie.
- Grasso Den Bosch – bedrijfsverzamelgebouw met focus op ICT en Data.
- Grote oogst Energiehubs - diverse bedrijventerreinen in NOB met experimentele samenwerkingen op energiealternatieven tegen netcongestie.
- Innovatiekwartier Den Bosch (IKDB) – innovatie en samenwerking rond data en tech; hier is ook de Grasso.
- Noordkade Veghel – food, cultuur & leisure vormen samen een inspirerende omgeving met meer dan 50 ondernemers en instellingen, waar onder meer een hybride leeromgeving wordt ontwikkeld (zie ook centrum Samen tegen Voedselverspilling).
- Jam Fabriek – broedplaats voor food innovatie in Den Bosch
- Onderwijsboulevard Den Bosch – centrale boulevard met diverse nieuwbouwprojecten. AFC, Avans en HAS zijn hier gevestigd.

Netwerken en platformen

- Agri Tech Platform (Land van Cuijk).
- Vijfsterren Logistiek / Logistics Community Brabant
- Brabant Ports / MCA Brabant

Het zijn allemaal broedplaatsen voor nieuwe economie (nieuwe kennis, technieken, diensten en producten) die juist door hun onderlinge nabijheid elkaar kunnen verstevigen. De 6^e economie wordt hiermee als het gaat om de ruimtelijke nabijheid, de grote mate van interactie juist ook met het MKB één van de daadwerkelijke topregio's van Nederland.

² Definitie Campus: exact ruimtelijk begrensd gebied waarin onderzoekers van kennisinstellingen en bedrijven intensief met elkaar samenwerken op het gebied van R&D en innovatie, met als magneet een manifeste kennisdrager (bijv. universiteit, academisch ziekenhuis). Pivot Park wordt door BCI herkend als groeicampus (Nationaal Campus Overleg, 2024).



2.3 Verdienvermogen en brede welvaart zijn belangrijke dragers voor de regionale koers

Een sterke strategie vraagt om het maken van duidelijke, gedragen keuzes die zijn gebaseerd op draagvlak, kansen en uiteraard ook duidelijke meetbare doelen. De optelsom van alle doelen leidt tot een doelenboom. Dit instrument helpt bij het duidelijk maken hoe een segment of keten van bedrijven kan bijdragen aan de beoogde ontwikkeling van de regio. De regionale partners hebben in samenspraak met ondernemers en kennisinstellingen gekozen voor zes doelstellingen binnen de categorie “economie/verdienvermogen” en drie binnen de categorie “brede welvaart/transities”. Het gaat niet alleen om kwantitatieve indicatoren, zoals werkgelegenheid en toegevoegde waarde, maar ook om kwalitatieve indicatoren, zoals innovatiekracht en de verbondenheid met het DNA van de regio. Onderstaand schema vat de uitkomst van dit proces samen:

Doelstelling	Toelichting	Indicatoren voor beoordeling
Economie en verdienenvermogen		
<i>Vraag en aanbod op de arbeidsmarkt op elkaar afstemmen</i>	<i>Banen creëren die geschikt zijn voor de toekomstige lokale beroepsbevolking</i>	- Groei banen 2019-2023 - Omvang banen 2024
<i>De toename van het Bruto Regionaal Product</i>	<i>Bedrijven met hoge toegevoegde waarde en investeringsbereidheid</i>	- Toegevoegde waarde COROP-regio 2022 - Toegevoegde waarde per baan
<i>De weerbaarheid van de economie</i>	<i>Bedrijvigheid met flexibiliteit voor toekomstige ontwikkelingen</i>	- Trendanalyse: grote impact van trend op segment? - WLO-scenario's: rol van segment in hoog/laag scenario's
<i>Beschikbaarheid van grondstoffen en materialen</i>	<i>Circulariteit</i>	Documentenanalyse: belangrijke keten- en schakelfunctie in circulaire economie
<i>De toename van innovatiekracht</i>	<i>Ontwikkeling van nieuwe technologieën, diensten of werkwijzen (kruisbestuiving); bedrijven koesteren die veel actief zijn met R&D</i>	- Stakeholderanalyse: grote bedrijven met inzet voor innovatie - Stakeholderanalyse: thematische focus van onderwijsinstellingen
<i>Wisselwerking tussen stakeholders/segmenten</i>	<i>Segmenten die (triple-helix) - samenwerkingen stimuleren (ketenafhankelijkheid)</i>	- Stakeholderanalyse: bestaande netwerken en samenwerkingen - Algemene inschatting: koppelkansen/doorsnee thema's
Brede Welvaart en transitie		
<i>De verduurzaming van de economie</i>	<i>Kansen creëren op het gebied van circulariteit, biobased etc.</i>	Documentenanalyse: in hoeverre draagt een segment bij aan duurzamere bedrijfsactiviteiten en de vermindering van CO2 uitstoot.
<i>Het gebruik van beperkte resources (Incl. ruimte)</i>	<i>Ruimte, energie, materialen, grondstoffen</i>	Algemene inschatting: is het segment ruimte-/energie-/materiaal/grondstoffenintensief?
<i>Het versterken van maatschappelijke verbondenheid</i>	<i>Regionale DNA, verankering van bedrijven en andere organisaties</i>	- Documentenanalyse: draagt het segment bij aan de regionale DNA? - Stakeholderanalyse:

Figuur 3. Overzicht doelstellingen. Bron: BCI, o.b.v. discussies en analyses, 2025.



Door een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve inzichten ontstaat een beeld hoe bestaande segmenten vorm kunnen geven aan de economie in 2040. Hieronder wordt per doelstelling toegelicht op welke segmenten zijn gepositioneerd zijn om hieraan bij te dragen.

Economie/verdienvermogen:

- A. *Arbeidsmarkt:* De Human Capital Agenda heeft als doelstelling om arbeidskrapte te helpen verkleinen, door het maken van een goede match tussen bedrijvigheid en beroepsbevolking – met name door hoogopgeleide banen in Life Sciences en ICT en praktisch opgeleide banen in Agri & Food en de Bouw. In de Logistiek en de Maakindustrie (exclusief Agri & Food) liggen wat minder kansen voor groei van werkgelegenheid, maar bieden wel werk aan alle lagen van de bevolking. Daarnaast is er inzet op arbeidsbesparende technologieën.
- B. *Toegevoegde waarde:* Life Sciences is het belangrijkste segment om het BRP van Noordoost-Brabant verder te laten groeien. Om de breedte van de economie mee te nemen, is echter ook aandacht nodig om segmenten zoals ICT en Bouw in het verhogen van toegevoegde waarde te ondersteunen.
- C. *Weerbaarheid:* De diversiteit van de economie is een unieke kwaliteit. Vooral LSH, ICT en de Maakindustrie zijn segmenten die toekomstige veranderingen mede kunnen vormen, terwijl andere segmenten zoals Logistiek en Bouw vooral grotere ontwikkelingen moeten volgen. Defensie is een kans, met de aanwezigheid van luchtmachtbasis Volkel en de inzet van Maakindustrie voor dual use, en de Logistiek en Agri & Food voor voedselzekerheid.
- D. *Circulariteit:* Vooral Agri & Food, maakindustrie en bouw zijn materiaal-intensieve segmenten waar de circulaire economie een centrale rol speelt. Segmenten zoals ICT, Logistiek en energie hebben hier vooral een schakelfunctie.
- E. *Innovatiekracht:* Inzetten op “globale top-innovaties” en “regionale basis-innovaties”. Enerzijds bieden thema’s zoals dierengezondheid kansen voor innovaties met wereldwijde invloed. Anderzijds moeten bedrijven uit diverse sectoren samenwerken om door slimme oplossingen op het gebied van energie, water, ruimte en digitalisering regionaal innoverend te zijn.
- F. *Wisselwerking:* Agri & Food, ICT en logistiek zijn enorm sterk als het gaat om verbindingen tussen stakeholders en segmenten te creëren.

Brede welvaart/transities:

- G. *Verduurzaming:* Alle sectoren moeten verduurzamen, maar sommige hebben daar meer moeite mee. In Noordoost-Brabant hebben vooral de Bouw en de industrie al goede resultaten m.b.t. de vermindering van het CO2 uitstoot gezet, terwijl de landbouw en de Logistiek nog beperkt succesvol waren. Het knelpunt van netcongestie vereist hierbij aandacht.
- H. *Efficiënt gebruik van resources:* Om ruimte, energie en materialen te besparen kan een focus op ICT helpen omdat dit een sector is met veel kantoorbanen en een focus op softwareoplossingen in plaats van “echte” materialen. Uiteraard is het dan nog steeds erg



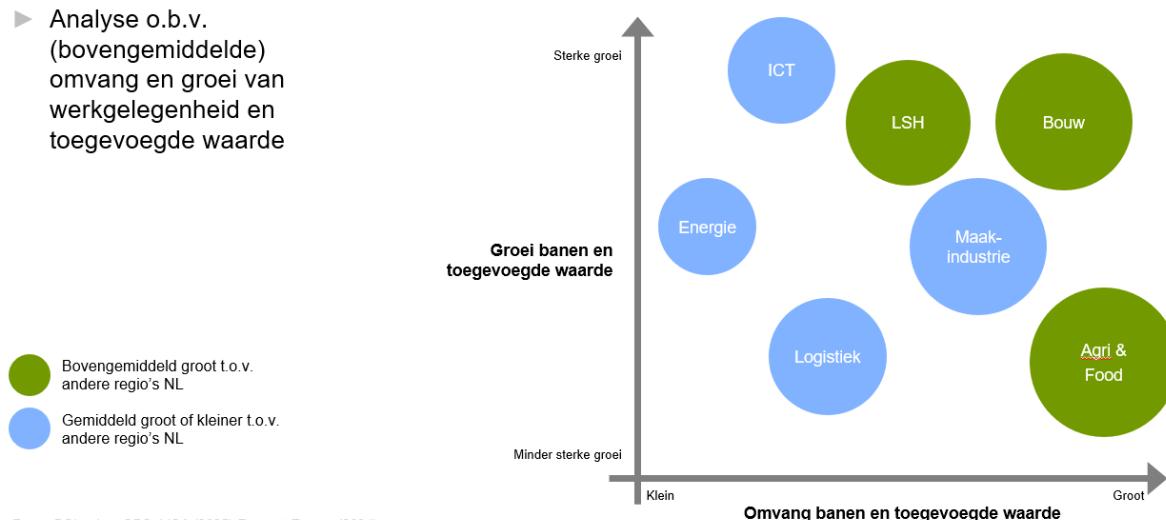
belangrijk om de verhoging van efficiëntie in resource-intensieve segmenten zoals de Maakindustrie en de Bouw te bevorderen.

- I. *Maatschappelijke verbondenheid*: Door de geschiedenis van de regio en de hoge aanwezigheid van MKB (familie)bedrijven zijn Agri & Food, Maakindustrie en Bouw de segmenten die maatschappelijke verbondenheid creëren. Als digitale innovaties en doorbrekende innovaties met globale betekenis aan deze segmenten gekoppeld zijn en hier zichtbaar lokale waarde creëren, is dit een enorme versterking voor het regionale DNA.

2.4 Stuwende segmenten voor de toekomst

Een gezonde economie gaat hand in hand met brede welvaart. Zij bestaat uit economische bouwstenen met een bepaalde omvang en groeipotentie. Om de meest stuwende elementen in de regionale economie vast te stellen, is een analyse gemaakt op basis van twee samengestelde criteria: de x-as toont de omvang van banen en toegevoegde waarde, en de y-as geeft de groei in banen en toegevoegde waarde weer, in vergelijking met andere regio's in Nederland. Onderstaand schema vat dit samen:

- Analyse o.b.v. (bovengemiddelde) omvang en groei van werkgelegenheid en toegevoegde waarde



Bron: BCI, o.b.v. CBS, LISA (2025) Rapport Ecorys (2024)

De beoordelingen zijn onderbouwd op basis van eerdergenoemde documentanalyses en gesprekken met stakeholders. Het is niet de bedoeling om op basis van deze beoordeling bepaalde segmenten de voorkeur te geven, of om ze uit te sluiten. De beoordeling biedt vooral een helder beeld van de kwaliteiten en uitdagingen binnen de verschillende segmenten en de kansen om via onderlinge vervlechting hieraan te bouwen. In het volgende onderdeel zijn de inzichten uit deze beoordeling verwerkt tot een krachtig toekomstgericht profiel.



3. De economie in 2040

De analyse van het huidige profiel en de ontvangen input in acht verschillende sessies met regionale partijen biedt een stevig fundament voor de toekomstgerichte economische positionering (zie ook hoofdstuk 2). Hieronder wordt dit geschetst aan de hand van een richtinggevend fundament (3.1), trends (3.2), de kansen voor cross-sectorale innovaties (3.3), het belang van een concurrerend vestigingsklimaat (3.4) en de uiteindelijke positionering (3.5), ook in relatie tot andere Nederlandse regio's (3.6).

3.1 Een richtinggevend fundament

Zoals beschreven in hoofdstuk twee, vormt het huidige regionale DNA de basis voor de toekomstige economie. Dit sluit aan bij de behoefte van regionale partijen om nauw aan te sluiten bij de roots en gestaag te bouwen aan de economie en in te zetten op innovatie. De kracht van de economie van Noordoost-Brabant wordt gevormd door drie pijlers:

1. *Gegroeid uit Agri & Food:* Succesverhalen in de Maakindustrie, Logistiek, Life Science, Biotech en Pharma zijn nauw verbonden met de agrarische historie van de regio. Uiteraard produceren niet alle maakbedrijven machines voor de landbouw, en zijn niet alle logistieke dienstverleners verbonden aan de voedselketen. Toch is de regionale kracht van deze sectoren voortgekomen uit de landbouw. Dit vormt een belangrijke basis binnen het regionale DNA.
2. *Diversiteit en verwevenheid:* De regio kent een brede en hybride economische basis, met sterke triple-helix-samenwerking en een mix van grote multinationals, MKB-(familie)bedrijven en startups. Er is niet één sector waarin alle kracht wordt gebundeld of één groot bedrijf waarvan alle andere bedrijven afhankelijk zijn. In plaats daarvan is er sprake van een breed spectrum aan partijen en thema's die juist door hun diversiteit en onderlinge verbindingen sterk staan – denk bijvoorbeeld aan de samenwerking tussen grote pharma-bedrijven en kleinere landbouwbedrijven. Daarnaast een fijnmazige samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven.
3. *Faciliterend en ondersteunend:* De regio treedt op als sterke partner voor omliggende gebieden en weet daarbij haar eigen aantrekkingskracht te versterken. Puur gekeken naar omvang en economische groei zijn Brainport Eindhoven en delen van de Randstad groter, maar Noordoost-Brabant vervult een sterke rol als toeleverancier voor Brainport, beschikt over een bovengemiddeld grote bouwsector en vormt een logistiek knooppunt in het nationale voedselecosysteem en als toeleverancier van Brainport met multimodale verbindingen. Dit heeft ook betrekking op de woon-werkbalans tussen deze regio's.

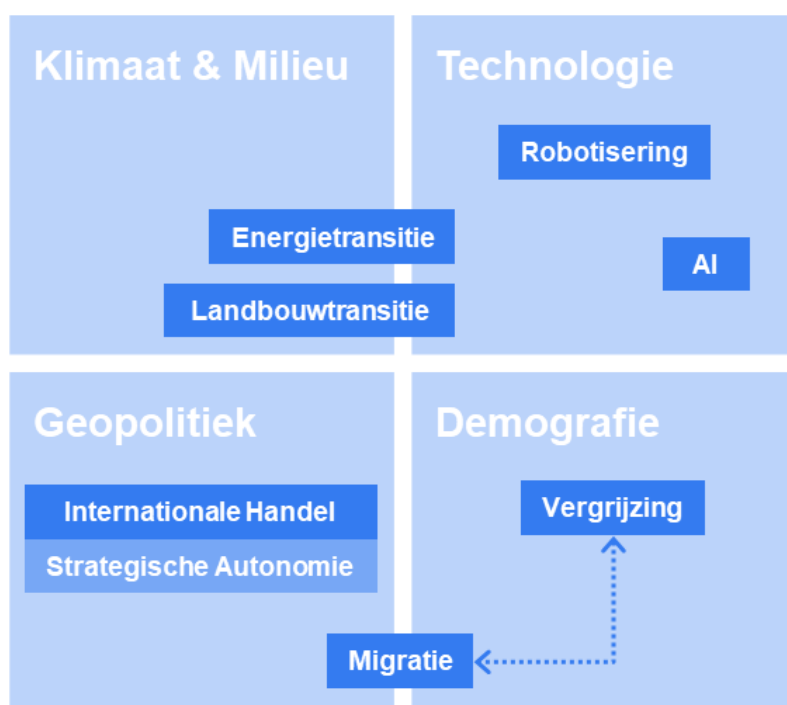
Dit fundament laat zien hoe de regio unieke aantrekkingskracht creëert door de combinatie van sectoren en ketens en de samenwerking tussen bedrijfsleven en betrokken stakeholders. Het is van



belang dit als richtinggevend uitgangspunt te hanteren bij het doen van concrete uitspraken over de sterktes van verschillende thema's.

3.2 Trends en ontwikkelingen

In samenspraak met regionale stakeholders is in kaart gebracht welke trends en ontwikkelingen impact hebben op de genoemden segmenten. Hierbij is de scope de economie van 2040. De trends zijn ingedeeld in vier kwadranten:



Figuur 4. Indeling van trends in vier kwadranten. Zie ook indeling "Megatrends" van PwC (2022). Bron: BCI, 2025

Klimaat & Milieu – Belangrijke trends zijn de energietransitie en de landbouwtransitie. Tegelijkertijd bieden nieuwe technologieën kansen om deze transitie mogelijk te maken.

Technologie – De impact van Robotisering en AI zal groot en breed zijn, stakeholders zijn het erover eens dat deze technologieën een grote impact hebben op alle segmenten.

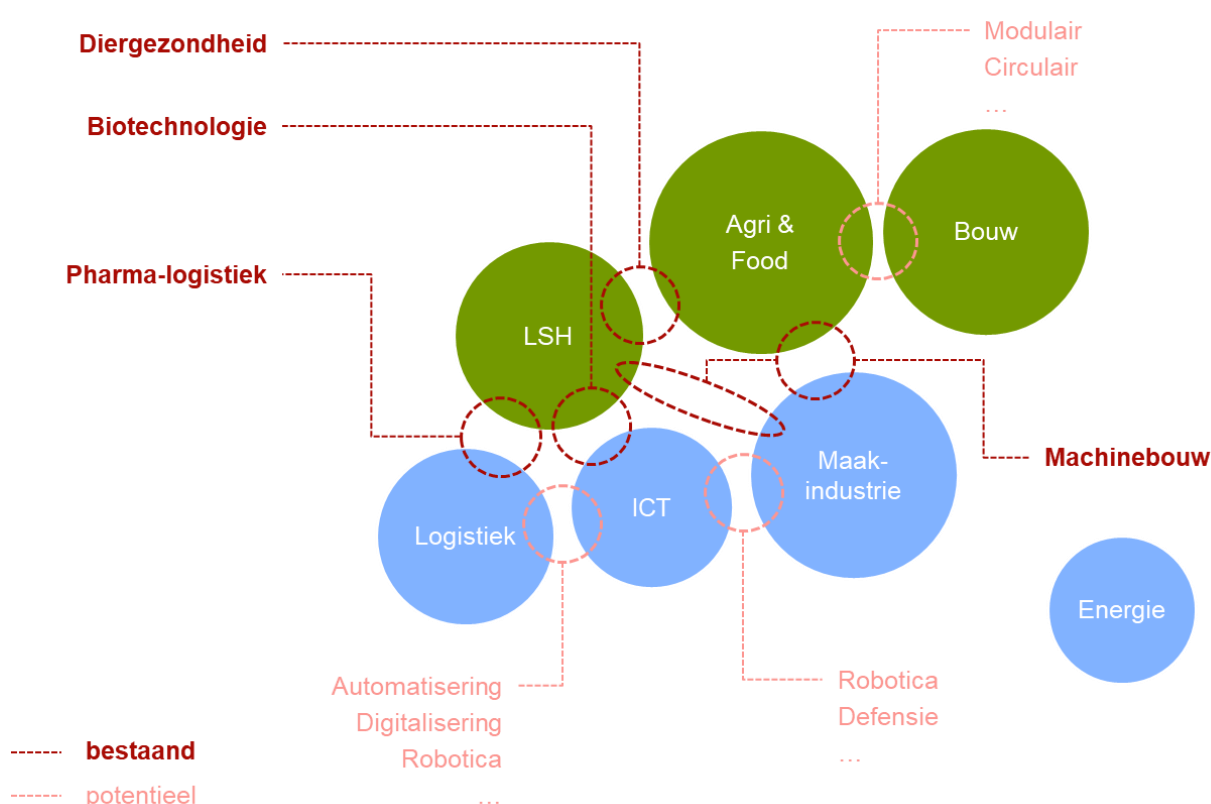
Geopolitiek – de wereldpolitiek is veranderd, waarin een multipolaire orde ontstaat. Dit betekent dat open en vrije handel niet verdwenen is maar wel beperkter is geworden. Nederland heeft met de EU ingezet op strategische autonomie. Dit betekent de inzet op robuuste (Europese) waardeketens voor kritische delen van de economie. Voor RNOB biedt dit kansen zoals de inzet op defensie en voedselzekerheid vanuit Agri & Food, Logistiek en Maakindustrie. Binnen Logistiek is niet alleen de strategische geografische ligging aan snelwegen, maar ook de wegen en de inzet van de binnenhavens een mogelijke asset.



Demografie – Grote impact wordt verwacht van een zekere, verdere vergrijzing en een onzekerheid ten aanzien van (arbeids)migratie. De regio moet hierop inspelen door stevig in te zetten op aantrekken, opleiden en behouden van goed gekwalificeerd personeel voor focussegmenten. Tegelijkertijd moet de regio inzetten op productiviteitsverhoging en arbeidsbesparende technologieën.

3.3 Sterke posities door verbindingen tussen segmenten

De bovengenoemde verwevenheid van de economie komt vooral tot uiting in sterke samenwerkingen **tussen** sectoren en ketens van bedrijven. AgriFood Capital zet in haar strategische agenda in op crossovers binnen de voedselketen; daarnaast zijn er nog enkele andere crossovers die bijdragen aan een onderscheidend profiel. Deze zijn samengevat in onderstaande schema:



Figuur 5. Overzicht van bestaande en potentiële (deels al aanwezige) verbindingen tussen segmenten. BCI, 2025

Uit bestaande analyses en gesprekken met stakeholders komen met name vier sterke bestaande crossovers naar voren die kansen bieden voor de toekomstige economie:

- **Biotechnologie:** een verbinding tussen LSH en ICT – denk aan toepassingen zoals bio-informatica, AI-gedreven medicijnontwikkeling, genetische data-analyse en digitale diagnostiek.



- *Pharma-logistiek*: een verbinding tussen LSH en Logistiek – denk aan bedrijven die gespecialiseerd zijn in logistieke oplossingen die voldoen aan de eisen van de farmaceutische sector (zoals traceerbaarheid en temperatuurcontrole).
- *Diergezondheid*: een verbinding tussen LSH en Agri & Food – denk aan veterinaire zorg binnen de voedselproductieketen, monitoring in de veehouderij en het bevorderen van duurzame dierhouderijpraktijken.
- *Machinebouw*: een verbinding tussen Agri & Food en de Maakindustrie – denk aan oogstrobots, sorteermachines en geautomatiseerde verpakkingslijnen die bijdragen aan efficiëntie en duurzaamheid in de voedselproductie.

Hieruit blijkt dat met name LSH al sterke verbindingen heeft met andere segmenten. Dit komt onder andere voort uit het grote kapitaal en de R&D-investeringen vanuit het pharma-cluster in Oss en Land van Cuijk.

Naast deze sterke *bestaande* posities komen in gesprekken en analyses ook enkele *potentiële* posities naar voren die in sterke mate kunnen bijdragen aan de economie van de toekomst. Dit zijn opkomende initiatieven waarin stakeholders veel kansen zien voor verdere ontwikkeling:

- *Robotica*: diverse verbindingen tussen ICT, maakindustrie, bouw en logistiek voor de ontwikkeling en toepassing van robots en geautomatiseerde systemen die fysieke taken uitvoeren, vaak met een hoge mate van precisie en autonomie. Denk aan inspectie, autonome voertuigen en taken in magazijnen. Daarbij zijn AI/software, sensortechnologie en diverse mechanische componenten nodig.
- *Circulair en modulair bouwen*: een verbinding tussen de bouwsector, maakindustrie en landbouw, met focus op het ontwerpen en realiseren van gebouwen met herbruikbare materialen en gestandaardiseerde bouwmodules. Hierbij hoort ook het gebruik van biobased materialen zoals hout, hennep of agrarische reststromen.
- *Defensie*: diverse verbindingen tussen ICT, maakindustrie en bouw voor innovatieve oplossingen op het gebied van cyberveiligheid, communicatie, technische uitrusting en infrastructuur, gericht op samenwerking rond nationale veiligheid.

Dit zijn kansen voor cross-sectorale innovaties en samenwerkingen, maar het is geen uitputtende lijst – met name rond digitalisering bestaan uiteraard nog veel meer mogelijkheden. Wel geeft het een duidelijk beeld van waar de regio momenteel onderscheidend is en waar zij zich verder in kan onderscheiden.

3.4 Een gezond vestigingsklimaat en randvoorwaarden op orde

Ambities voor sterke clusters en innovatie kunnen alleen worden gerealiseerd als de randvoorwaarden voor ondernemerschap op orde zijn. Het is daarom essentieel dat de regio consequent aandacht besteedt aan de schaarste van ruimte, energie, water en talent.



Ruimte is schaars, maar minder schaars dan in andere regio's. Noordoost-Brabant moet ruimte bieden voor de uitbreiding van gevestigde bedrijven en er zijn kansen om functies te accommoderen die van economische en maatschappelijke toegevoegde waarde zijn – denk aan bouwbedrijven en logistiek. Geen verdozing, maar ruimte voor productie, hoge milieucategorieën en watergebonden bedrijvigheid. Hier is het belangrijk om selectief om te gaan met de beschikbare ruimte. De gekozen economische positionering geeft hier richting in aan.

Energie is schaars en er is grote behoefte aan slimme oplossingen. Netcongestie en de hoge energieprijzen vormen een enorme uitdaging, die de concurrentiepositie van de industrie ernstig onder druk zet. Gezien de onzekerheid en de lange wachttijden rond nieuwe aansluitingen moeten bedrijven en overheden nu samenwerken aan decentrale energienetwerken en gezamenlijke opwek- en opslagsystemen om op korte termijn de benodigde capaciteit te realiseren.

Talent is schaars, maar er zijn sterke netwerken. De krapte op de arbeidsmarkt is reëel en zal verder toenemen. De uitdaging is dus om meer te doen met minder mensen. Om de behoeften van werkgevers af te stemmen op het beschikbare aanbod, moet de regio gebruikmaken van de goede samenwerking tussen onderwijsinstellingen en bedrijven. Via programma's voor stageopdrachten, Leven Lang Ontwikkelen en gezamenlijke onderzoeksprojecten wordt gewerkt aan een beroepsbevolking die direct inzetbaar is en van elders wordt verleid om naar een regio met toekomstperspectief te komen.

Ook andere randvoorwaarden zijn van groot belang voor de economie, zoals water, wonen, mobiliteit en voorzieningen. Mensen moeten in Noordoost-Brabant en omgeving prettig kunnen wonen en moeten ook goed naar hun werkplekken kunnen komen. Hiervoor is vooral behoefte aan goede afstemming met andere programma's waarin het versterken van deze randvoorwaarden centraal staat.



Toekomstbestendigheid door inspelen op trends

Randvoorwaarden zijn onmisbaar om de economie goed te laten functioneren. Maar om Noordoost-Brabant écht onderscheidend, excellent en toekomstgericht te maken, zijn er ook enkele thema's die de regio proactief moet benutten.

Automatisering en AI bieden kansen om innovaties toe te passen en te versnellen. De risico's van deze technologieën worden in de maatschappij breed besproken. In plaats van een defensieve houding kan Noordoost-Brabant bedrijven en instellingen ondersteunen bij het verkennen en versnellen van de mogelijkheden van AI om systemen nauwkeuriger te maken en processen te optimaliseren en de (arbeids)productiviteit te verhogen. Door te investeren in "AI-geletterdheid" worden bedrijven ondersteund bij het benutten van nieuwe kansen.

Geopolitieke verschuivingen kunnen de rol van Noordoost-Brabant als faciliterende "supportregio" versterken. De Europese koers richting strategische autonomie, waaronder de groeiende behoefte aan defensie-industrie en primaire productie, sluit goed aan bij de sterke positie van de regio op het gebied van (land)bouw, logistiek en maakindustrie.

De landbouwtransitie biedt kansen voor slimme oplossingen en samenwerking tussen pharma en landbouw. Noordoost-Brabant is al goed gepositioneerd in de eiwittransitie en innovaties rond lactose-gerelateerde producten. Om de regio breed te laten profiteren van deze positie, is het belangrijk in te zetten op samenwerking tussen grote farmaceutische bedrijven en kleine, lokale landbouwbedrijven. Dit draagt bij aan het behoud van de productiebasis op lange termijn en aan voedselzekerheid. Hierbij wordt ingezet op innovaties binnen en tussen ketens.



4. Naar een toekomstvaste economische positionering

In het profiel dat is beschreven, komen diverse thema's en segmenten aan bod. Het wordt duidelijk dat segmenten nauw met elkaar samenhangen en dat geen enkele sector in zijn eentje 'de kar volledig kan trekken'. Wel blijkt dat verschillende segmenten uiteenlopende rollen vervullen: sommige zijn verbindend en maken ketensamenwerkingen mogelijk; andere bieden kansen om structurele innovaties te realiseren die landelijk – en soms zelfs mondiaal – onderscheidend zijn. Het profiel en de economische positionering bestaan daarom uit twee typen categorieën: excellente clusters en verbindende technologieën.

Drie excellente clusters: Biotech & Pharma, Agri & Food Tech en Circulaire & Hightech Bouw. Deze clusters creëren door lokale samenwerking wereldwijd unieke producten en diensten.

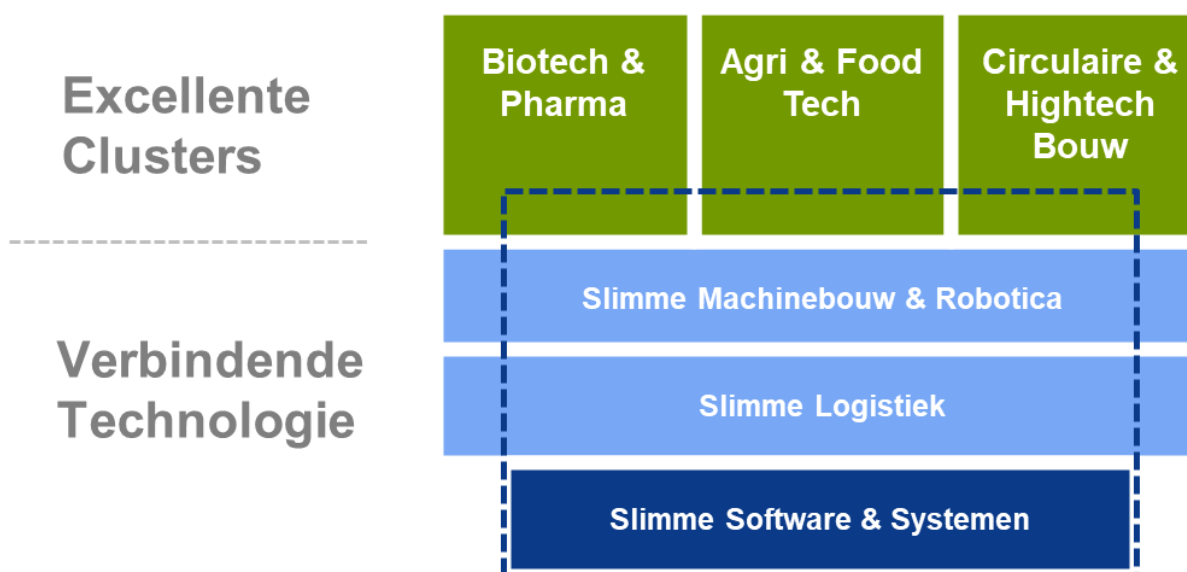
- *Biotech & Pharma* staat voor baanbrekende innovaties op het gebied van gezondheid voor mens en dier, zoals vaccins, medicijnen en diagnostiek.
- *Agri & Food Tech* omvat innovaties in landbouw en voedselverwerking, zoals drones, sensoren en geautomatiseerde processen. Hierbij zal vooral de nieuwe Strategische Agenda van AgriFood Capital leidend moeten zijn.
- *Circulaire & Hightech Bouw* richt zich op lokale samenwerking rond materialen en grondstoffen. De innovatiekracht ligt hier vooral in de toepassing en combinatie van nieuwe producten en processen, bijvoorbeeld in prefab en klimaatpositief bouwen. Toepassing vindt vaak plaats buiten de regio, maar het van belang voor de regio zelf dit ook meer binnen de regiogrenzen te doen, zoals rondom (Humanoid) Robotics.

Drie verbindende technologieën: Machinebouw, Logistiek en Software & Systemen. Deze technologieën zijn cruciaal voor een sterke economie. Ze ondersteunen de excellente clusters en zorgen voor een scherpe positionering ten opzichte van omliggende regio's.

- *Machinebouw & Robotica* staat voor krachtige hardware voor productie- en verwerkingsactiviteiten in diverse sectoren.
- *Logistiek* betekent efficiënt vervoer, behandeling en opslag van goederen als onmisbare schakel voor uiteenlopende sectoren.
- *Software & Systemen* omvat oplossingen voor digitalisering en automatisering, die breed toepasbaar zijn en innovatie naar de regio brengen.

De combinatie van verbindende technologieën en excellente clusters biedt een gezamenlijke richting die herkenbaar is en gedragen wordt binnen én buiten de regio. Het maakt duidelijk waar Noordoost-Brabant voor staat en waarin de regio uitblinkt, met tegelijkertijd blijvende aandacht voor de noodzakelijke basis om innovaties te laten slagen. In onderstaand schema wordt dit samengebracht:





Figuur 6. De nieuwe economische positionering van Noordoost-Brabant, bestaande uit drie verbindende technologieën en drie excellente clusters. Bron: BCI, 2025.

Deze positionering houdt rekening met lokale verschillen. Zo is Agri & Food zowel voor 's-Hertogenbosch als voor Land van Cuijk belangrijk, maar wordt er op zeer verschillende manieren aan dit thema gewerkt en nemen beide gemeenten verschillende posities in de keten in. Het regionale profiel is algemeen herkenbaar, maar biedt ook voldoende ruimte aan bedrijven, gemeenten en andere organisaties om vanuit eigen kracht positie te nemen binnen het geheel.

Door deze wisselwerking tussen een overkoepelende visie en lokale inkleuring blijft Noordoost-Brabant flexibel en dynamisch. Het is een diverse en robuuste regio waar partijen zich met elkaar verbinden om elkaar te versterken.

4.1 Nationale positionering en kansen voor samenwerking

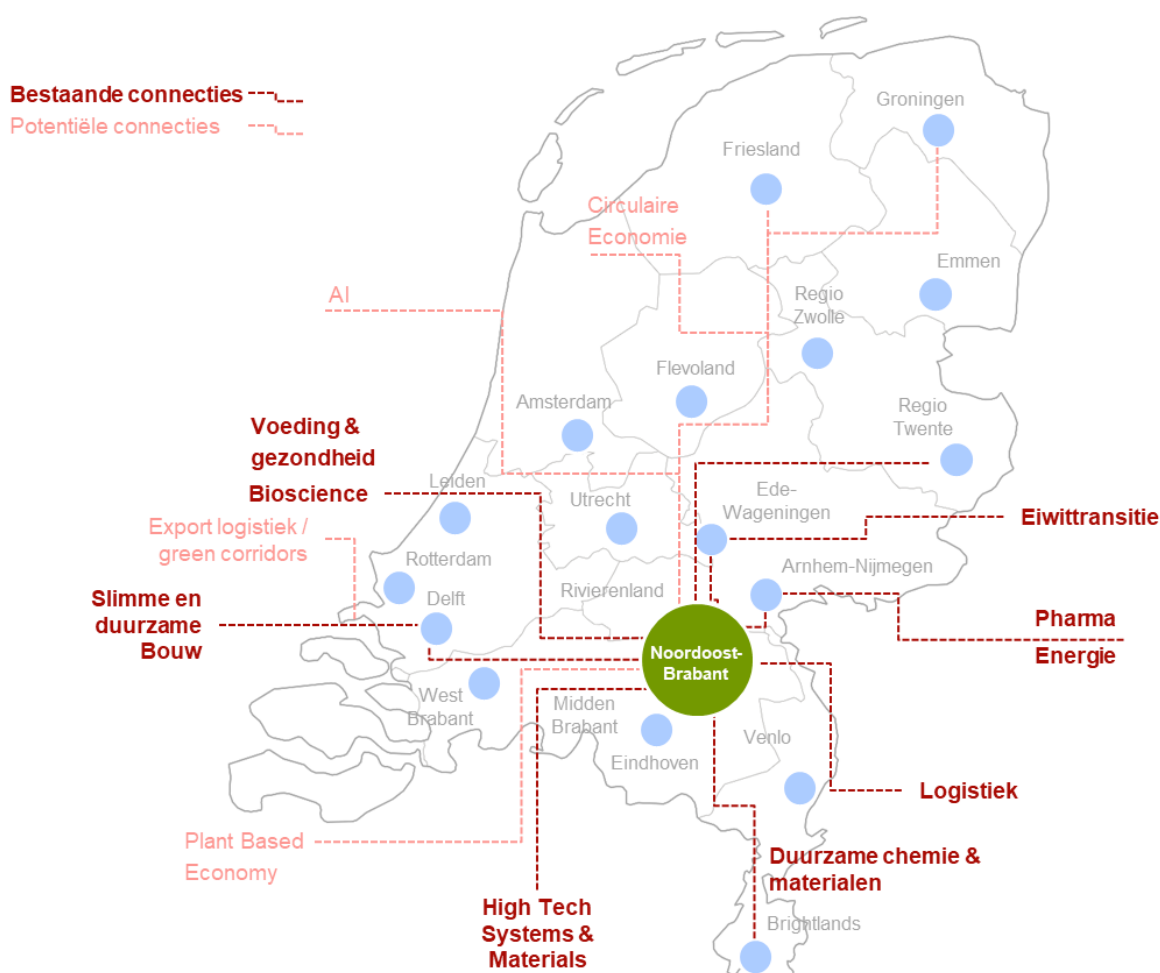
De hier gepresenteerde economische positionering van Noordoost-Brabant is met name ook een positionering ten opzichte van andere Nederlandse regio's – niet per se om te concurreren met Brainport, Arnhem-Nijmegen of Noord-Limburg, maar om de samenwerking met deze regio's aan te scherpen en duidelijk te maken wat Noordoost-Brabant toevoegt aan de Nederlandse economie.

Hierbij speelt met name de centrale ligging van Noordoost-Brabant een rol: de regio biedt ruimte voor wonen, werken en vervoer, waarvan ook veel omliggende regio's kunnen profiteren. Goede afstemming met de buurregio's is daarom onmisbaar om de basisvoorwaarden op orde te brengen.

Verder is de ligging van de regio van belang voor de eerder genoemde drie verbindende technologieën (machinebouw & robotica, logistiek, software & systemen). Het grote aantal MKB's in deze segmenten moet vanzelfsprekend over gemeente- en regiogrenzen heen kijken als het gaat om ketensamenwerking, inkoop, verkoop en distributie. Bestaande samenwerkingen met Brainport op het gebied van Hightech Systemen en Materialen (HTSM) en met Venlo en Rotterdam op het gebied van logistiek zijn hierbij van groot belang.



Daarnaast moet Noordoost-Brabant breder naar de Nederlandse context kijken om de drie excellente clusters goed te positioneren. Voor Biotech & Pharma is vooral de complementariteit met Nijmegen, Leiden en Utrecht richtinggevend. Daar bevinden zich grote clusters op het gebied van gezondheid en bioscience, ondersteund door universiteiten en grote campussen. Een onderscheidende kracht van Noordoost-Brabant ligt in de focus op diergezondheid, dankzij enkele grote bedrijven in de regio en de duidelijke profilering van Pivot Park op biopharma. Leiden en Utrecht richten zich breder op zorg en gezondheid.



Figuur 7. Indicatief beeld van bestaande en potentiële connecties die bijdragen aan de nationale positionering van Noordoost-Brabant.
Bron: BCI, o.b.v. gesprekken en analyses, 2025

Voor Agri & Food is de verbinding met Wageningen essentieel. Net als in Leiden en Utrecht wordt ook hier een thematische focus versterkt door een toonaangevende universiteit. De WUR is actief betrokken bij het opzetten en uitvoeren van diverse pilots en onderzoeksfaciliteiten in het hele land – waaronder ook projecten in Noordoost-Brabant. Op basis van de activiteiten van lokale instellingen zoals de HAS is het dus belangrijk dat de regio haar positie binnen de grote Agri & Food-sector definieert en samenwerkingsprojecten doelgericht stimuleert. Noordoost-Brabant is bijvoorbeeld een



cruciale locatie voor de toekomst van de veehouderij in Nederland, maar heeft nauwelijks posities in de glastuinbouw.

Tot slot kan Noordoost-Brabant een sterke positie in de bouwsector innemen om de kansen uit de profilering te benutten. De bouwcampussen SPARK en Dome-X spelen hier al op in door samenwerkingen met diverse initiatieven, onder andere in Twente, Groningen, Delft en Haarlem. Dit biedt goede aanknopingspunten, die verder versterkt kunnen worden door samenwerking met bijvoorbeeld grote Nederlandse ontwikkelaars. Tegelijkertijd is het belangrijk dat Noordoost-Brabant haar eigen positie binnen de sector weet te bepalen. Zoals in de profilering aangegeven, liggen er veel kansen rond circulair bouwen en diverse technologische toepassingen zoals robotisering.

Uiteindelijk ontstaat een coherent beeld waarin Noordoost-Brabant sterk gepositioneerd is om samen te werken met enkele van de grootste Nederlandse economische clusters. De omvang en sterkte van deze verbindingen zijn uiteraard dynamisch, maar duidelijke uitspraken over de rol die Noordoost-Brabant in het geheel wil innemen, zijn waardevol om de regio op de lange termijn te versterken.



5. Contouren voor de uitvoering

Dit position paper is niet alleen een visie op de economische toekomst van Noordoost-Brabant, maar vormt ook de basis voor het zetten van concrete stappen richting die toekomst. In dit laatste onderdeel worden de contouren geschetst die vervolgens als fundament dienen voor verdere acties en plannen.

Hieronder wordt een kader voorgesteld waarin acties ontwikkeld worden om samen te werken aan randvoorwaarden, toekomsttrends, verbindende technologieën, excellente clusters en nationale positionering, aansluitend op de bouwstenen die in dit paper geformuleerd zijn.

De acties volgen vijf V's, gebaseerd op de rollen van de overheid: RNOB, in nauwe samenwerking met AgriFood Capital en Noordoost-Brabant Werkt. Deze vijf V's lopen door het hele proces van strategievorming en implementatieplannen heen – van een brede gezamenlijke visie naar concrete, langdurige en zelfstandige uitvoering.

1. **VERKENNEN** – De regio heeft draagvlak vanuit een brede groep stakeholders voor het nieuwe profiel. Voor de uitvoeringsagenda is eigenaarschap nodig: partijen moeten zich verantwoordelijk tonen om specifieke onderdelen van dit profiel op te pakken en verder te brengen. *Voorbeelden van acties: inspiratie- en netwerkbijeenkomsten, opstellen van een regionaal ondernemerspanel die alle in deze paper benoemde posities afdekt en input geeft op regionale publiek-private beleidsvraagstukken. Regionale lobby, branding/marketing.*
2. **VERDIEPEN** – Dit stuk kan niet voor alle segmenten en thema's diepgaande uitspraken doen. Aanvullende studies en discussies zijn nodig om te verkennen wat er nodig is om tot de gewenste posities te komen, bijvoorbeeld op het gebied van economische structuurversterking, vestigingsklimaat en arbeidsmarkt. *Voorbeelden van acties: ketenanalyses, participatietrajecten, verdiepende studies over de economische potenties rond defensie, verdiepende studies over de huidige stand en toekomstige kansen in de bouwsector, verkenning met betrekking tot arbeidsproductiviteit (talent, arbeidsmigratie en AI).*
3. **VERNIEUWEN** – Nieuwe initiatieven binnen de (nieuwe) speerpunten van de regio verdienen extra aandacht. Stakeholders moeten gezamenlijk nieuwe ideeën ontwikkelen en projecten aanjagen. *Voorbeelden van acties: opstarten van pilots voor businesscases, living labs, broedplaatsen, startup-ondersteuning/financiering.*
4. **VERZILVEREN EN VERANKEREN** – Naast het opstarten van nieuwe initiatieven moeten bestaande initiatieven worden versterkt met concrete financiële middelen. Door het aantrekken en stimuleren van investeringen en het benutten van (Europese) subsidietrajecten kunnen overheden ervoor zorgen dat bedrijven en andere organisaties de juiste ondersteuning krijgen op het juiste moment om bij te dragen aan het toekomstige profiel. Dit gaat niet alleen om samenwerkingsprojecten, maar ook om fysieke projecten zoals bedrijventerreinen, campussen en innovatieomgevingen. *Voorbeelden van acties: investeringsagenda met een mix van regiodeals, MKB-deals, EFRO/INTERREG, RIS3 en Horizon. Hierbij horen ook directe overheidsinvesteringen zoals in infrastructuur en publiek-private investeringen, de ontwikkeling van bedrijventerreinen en innovatieomgevingen.*



5. **VERSTEVIGEN** – Naast het stimuleren en aanjagen moeten overheden organisaties in de regio goed begeleiden. De verduurzaming van bedrijfsactiviteiten, het aantrekken van talent en de uitbreiding van vestigingen vereisen goede samenwerking tussen partijen. Dit betreft minder kortlopende investeringen, maar eerder het creëren van netwerken die op lange termijn bijdragen aan goede randvoorwaarden. *Voorbeelden van acties: structurering en afstemming overheidsbeleid op een regionale gedragen samenwerkingsagenda over vestigingsklimaat, economische structuurversterking, arbeidsmarktbeleid en ruimtelijke randvoorwaarden, accountmanagement op regionaal niveau, bijeenkomsten over overkoepelende thema's zoals Leven Lang Ontwikkelen of duurzaam aanbesteden. Naast programmering van kwantiteit ook het maken van afspraken over kwaliteit, met name het opstellen van een regionaal afwegingskader met oog op invulling van bedrijventerreinprofielen.*

Het resultaat van deze acties moet zijn dat ze het vestigingsklimaat versterken. Ze moeten door regionale branding en marketing innovatieve bedrijven verleiden om zich in de regio te vestigen en bestaande bedrijven helpen hun innovatieactiviteiten te versnellen en te verbeteren. Het zijn acties die door overheden worden geïnitieerd, maar uiteindelijk samen met het bedrijfsleven en het onderwijs worden opgepakt en uitgevoerd.

Daarbij is een duidelijke rolverdeling tussen de regionale overheden noodzakelijk. *RNOB* zorgt voor het vestigingsklimaat – denk aan ruimte, mobiliteit, energie, water, talent en leefomgeving. *AgriFood Capital* is verantwoordelijk voor economische structuurversterking – hieronder vallen innovatieclustervorming, netwerkvorming, bijeenkomsten organiseren en het aantrekken van middelen. *Noordoost-Brabant Werkt* richt zich op het aanpakken van arbeidskrapte – denk aan activiteiten in maatschappelijke en technologische sectoren, arbeidsproductiviteit, Leven Lang Ontwikkelen en wettelijke taken.



Samen oppakken met bedrijfsleven en onderwijs

Door deze aanpak werken de partijen in Noordoost-Brabant gezamenlijk aan een sterke economische toekomst. Oude en nieuwe activiteiten worden verbonden om samen een weerbare en innovatieve regio te bouwen.

